УДК 811.161.2’367.332.3

Л. В. Супрун
ORCID: 0000-0002-9427-922X
В. М. Супрун
ORCID: 0000-0002-5290-3493

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА НЕПОШИРЕНИХ РЕЧЕНЬ ДІЄСЛІВНОЇ БУДОВИ В ХУДОЖНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Статтю присвячено дослідженню будови українського речення. У центрі наукових зацікавлень авторів непоширені речення дієслівного типу без обов’язкових приприсудкових компонентів. Матеріал для наукових пошуків склали романи Олеся Гончара «Собор» і «Твоя зоря». Виокремлено семантичні типи дієслів сучасної української мови, які моделюють непоширені речення дієслівної будови.

Зроблено висновок, що семантико-синтаксичні диференційні ознаки непоширених речень дієслівного типу без обов’язкових приприсудкових компонентів у художній комунікації Олеся Гончара зумовлені, зокрема, самодостатнім семантичним наповненням абсолютивних дієслів-присудків.

Ключові слова: *художня комунікація, Олесь Гончар, непоширене речення, семантико-синтаксична структура, дієслово.*

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-25-295-301

Постановка проблеми. Розвиток будь-якої мови прямо пропорційно залежний від її функціонування в живому народному мовленні, і головне – майстерності її репрезентації на рівні мистецтва художнього слова. Саме в художньо-комунікаційній парадигмі красного письменства відбувається філігранне шліфування мови, а відтак збагачення народного лексикону. До першорядних митців, чия мовотворчість може бути взірцем для наслідування, належав Олесь Гончар. Двадцять шість років уже немає з нами митця. Утім його комунікація з аудиторією триватиме доти, доки найвищими людськими цінностями будуть віра, сім’я, любов, Батьківщина. Свого часу Микола Бажан зауважував, що «музично течуть хвилі Гончарової прози. Чисте і широке море української мови блискоче в ритмах цих хвиль, сяє, чарує, виграє. Оповідь то забурунить тужно й клично, як заплачка-приграа кобзарської думи, то потече хвилястим речитативом, то заблисне скриком радості чи гніву, то забринить усміхом або ніжним освідченням. Проте вона ніколи не стає стилізацією, штучною вишуканістю, живлячись соками реального життя мови, її живими, сьогоденними багатствами» (Бажан, 1985, с. 33). І не в останню чергу творення цієї «Гончарової» мовно-художньої комунікації залежить від її синтаксичної організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до наявності чи відсутності другорядних членів прості речення або частини складних речень поділяють на поширені й непоширені. Цього погляду дотримуються всі провідні сучасні синтаксисти (див. праці Л. Булаховського, І. Вихованця, К. Городенської, П. Дудика, А. Загнітка, В. Русанівського, О. Сербенської та ін.). Разом з тим, загальноприйнятий погляд на природу квантитативних можливостей простого речення суттєво конкретизується спеціальними дослідженнями лінгвістів, які уточнюють формально-синтаксичну структуру елементарного простого речення завдяки його поширенню необов’язковими

(факультативними) компонентами (Й. Андреш, І. Вихованець, Н. Шведова, В. Шмілауер та ін.).

Мета статті – визначити художньо-комунікаційну специфіку і роль непоширених структур дієслівної будови у творчості Олеся Гончара.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістичній теорії реченням заведено називати «основну синтаксичну одиницю, що позначає ситуацію (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки» (Русанівський, Тараненко, Зяблюк, та ін., ред. 2000, с. 509). Речення як синтаксична одиниця-конструкція складається зі слів і словосполучень. У порівнянні з іншими синтаксичними одиницями йому властива більша формальна і значеннєва (семантична) розгалуженість.

У сучасному українському мовознавстві дослідники синтаксичної семантики вивчають речення з опорою на поняття семантико-синтаксичної структури речення, семантико-синтаксичних відношень, семантико-синтаксичної валентності, семантично елементарних і семантично неелементарних речень, предикатних і непредикатних (субстанціальних) синтаксем тощо (Див.: Вихованець, Городенська, Русанівський, 1983, с. 25–66; Вихованець, 1992, с. 22–32, 41–48; Дудик, 1999, с. 53–75; Лаврінець, 2020, с. 65–79). Усі ці категорії актуальні й для семантики непоширених речень, проте ми зупинимось лише на найбільш характерних з них. Об'єктом нашої уваги в цій статті стане семантико-синтаксична структура непоширених речень.

На думку І. Р. Вихованця, «семантико-синтаксична структура простого речення – абстрактне мовне значення речення, спосіб репрезентації дійсності в мисленні та мові» (Вихованець, 1993, с. 116).

Дослідники семантики речення нерідко пов'язують комунікаційно-смислову організацію речення з його формальною організацією. Прибічники цього типу аналізу речення (яким скористаємось і ми) залучають поняття семантичної структури речення. Семантичну структуру речення тут кваліфікують як зміст речення, поданий в узагальненому, типізованому вигляді з урахуванням тих елементів значення, які накреслює йому форма речення.

Виділимо семантичні типи дієслів сучасної української мови, які моделюють непоширені речення дієслівної будови в художній комунікації Олеся Гончара.

1. Дієслова, що виражають дію як заняття, уміння, обов'язок (*працювати, чергувати, друкувати, гончарювати, учителювати, візникувати, бурлакувати, босякувати, баришувати, козакувати, пасічникувати, парубкувати, шифрувати, командувати, шити, гадати, партизанити, секретарювати, диригувати, джигітувати, пиячити, бондарювати, шахтарювати, чабанувати, чумакувати, господарювати* і т.ін.), наприклад: «Інші працюють, а вона тиняється без діла» (Гончар, 1989, с. 216); «Обехеес працює» (Гончар, 1989, с. 235); «Попрацює (Єлька – *Л. С., В. С.*)...» (Гончар, 1989, с. 237); «А що, паную» (Гончар, 1989, с. 237); «...Хай пасуться (корови – *Л. С., В. С.*)!» (Гончар, 1982, с. 130); «Справді, пора б і перепочити» (Гончар, 1982, с. 43); «Стрілятимуть...» (Гончар, 1982, с. 14); «Вони страйкують!» (Гончар, 1982, с. 221).

2. Дієслова, які виражають психофізіологічний стан (*сумувати, нездужати, хворіти, вагатися, пухнути, цвісти, киснути, свербіти, чхати, плакати, дрімати, нервувати, дуріти, недобачати, недочувати, заїкатися, лисіти, німіти, хвилюватися, сміятися, радіти, мучитися, хмуритися, веселитися, спати, бадьоритися, мовчати, стомитися, усміхатися, нудьгувати, непокоїтися* і т.ін.), наприклад: «...Посміхнувся син» (Гончар, 1989, с. 19); «Старий сердиться...» (Гончар, 1989, с. 22); «І жінки

не скупилися...» (Гончар, 1989, с. 34); «Можеш не боятися...» (Гончар, 1989, с. 40); «Діду, щоб ви здохли!» (Гончар, 1989, с. 41); «...Вона відмовчалась» (Гончар, 1989, с. 43); «...Зам'ялась племінниця» (Гончар, 1989, с. 44); «...Студент схаменеться...» (Гончар, 1989, с. 47); «Сміюся і плачу» (Гончар, 1989, с. 50); «Володька розреготався» (Гончар, 1989, с. 59); «...Усміхнувся Баглай» (Гончар, 1989, с. 67); «...Іронізує Ромця» (Гончар, 1989, с. 70); «Цікавець посопів» (Гончар, 1989, с. 76); «Кожне глузує...» (Гончар, 1989, с. 79); «...Пожартував Лобода» (Гончар, 1989, с. 88); «...Збунтувався приятель» (Гончар, 1989, с. 88); «...Здивувалась Вірунька» (Гончар, 1989, с. 11); «Ша, не кипи, Вірунько» (Гончар, 1989, с.98); «Не гарячкуй, будь ласка» (Гончар, 1989, с. 98); «...Розсердилась би воєнкомова...» (Гончар, 1989, с. 112); «...Язик заплітався...» (Гончар, 1989, с. 144); «...Вона (Єлька – *Л. С., В. С.*) плаче, він (Лобода – *Л. С., В. С.*) сміється» (Гончар, 1989, с. 156); «Не сердься, голубко» (Гончар, 1989, с.158); «І вже нахмурилось (дівча – *Л. С., В. С.*)» (Гончар, 1982, с. 195); «...Признається дівчинка» (Гончар, 1982, с. 196); «Заболотний сміється...» (Гончар, 1982, с. 198); «...Ніби ми снимо...» (Гончар, 1982, с. 205); «...Сестра посміхнулась» (Гончар, 1982, с. 214); «Мати померла» (Гончар, 1982, с. 216); «Ліда мовчить...» (Гончар, 1982, с. 220); «Тільки ж видужуй» (Гончар, 1982, с. 234); «...Уміхнеться бджоляр» (Гончар, 1982, с. 237); «...Ніяковіли ми» (Гончар, 1982, с. 243); «Заболотний ніби аж зрадів» (Гончар, 1982, с. 249); «...Змилостивилось дівча» (Гончар, 1982, с. 249); «Ми мовчимо» (Гончар, 1982, с. 249); «Закляк (Мина – *Л. С., В. С.*)» (Гончар, 1982, с. 268); «...Очі сльозились» (Гончар, 1982, с. 268); «Мовчать хлопці» (Гончар, 1982, с. 269); «...Ластівки сплять...» (Гончар, 1982, с. 273); «Живи!» (Гончар, 1982, с. 64); «Завмерли люди...» (Гончар, 1982, с. 115); «...Він (дядько – *Л. С., В. С.*) лаявся...» (Гончар, 1982, с. 142); «...Він (козак – *Л. С., В. С.*) лежить» (Гончар, 1982, с. 170); «Андрій Галактіонович пожурився...» (Гончар, 1982, с. 168); «Відкрикувавсь Мина» (Гончар, 1982, с. 170); «Я пошуткував!» (Гончар, 1982, с. 175); «Сказилась кобила, – регоче Антидюрінг, відхиляючись далеко вбік» (Гончар, 1982, с. 176); «...Вона (Надька – *Л. С., В. С.*) мовби схаменулась» (Гончар, 1982, с. 181).

3. Дієслова переміщення, руху (*йти, приходити, заходити, летіти, літати, залетіти, влетіти, пролетіти, плисти, плавати, пропливати, кружляти, мчати, промчатися, промчати, поспішати, підводитися, підвестися, сунути, плентатися, блукати* і т.ін.), як-от: «Порозлітались хлопці...» (Гончар, 1989, с. 36); «Шпачиха підвелася» (Гончар, 1989, с. 59); «...Не квапся...» (Гончар, 1989, с. 136); «Автобуси вже не ходили» (Гончар, 1989, с. 144); «Одвалюй!» (Гончар, 1989, с. 183); «Переходь...» (Гончар, 1989, с. 206); «...Наближався Микола Баглай» (Гончар, 1989, с. 230); «Пливи»... І я поплив» (Гончар, 1989, с. 245); «Приїжджають і такі...» (Гончар, 1989, с. 252); «...Він (Таратута – *Л. С., В. С.*) обернувся...» (Гончар, 1989, с. 258); «Не сяду! – позадкував хлопець...» (Гончар, 1989, с. 263); «Мчи! Газуй!» (Гончар, 1989, с. 264); «...Відсахнулась Ера» (Гончар, 1989, с. 262); «...Молекула не проскочить» (Гончар, 1989, с. 19); «Рій відлетів!» (Гончар, 1982, с. 175); «...Погнали терни» (Гончар, 1982, с. 184); «Стривайте...» (Гончар, 1982, с. 243); «Машина пішла!» (Гончар, 1982, с. 249); «І ви зупинились?» (Гончар, 1982, с. 283); «Змайнуло життя...» (Гончар, 1982, с. 285); «Людина летить, летить земля, летить всесвіт зі всіма своїми тайнощами... Летимо...» (Гончар, 1982, с. 285); «Схились...» (Гончар, 1982, с. 304); «...Машина рушила» (Гончар, 1982, с. 310); «Інспекція женеться! Зупинись!» – нервово шарпнувся Дударевич...» (Гончар, 1982, с. 314); «Ми поспішаємо» (Гончар, 1982, с. 317); «...Всі розступайтесь, зминайте...» (Гончар, 1982, с. 322); «Ідіть гуляйте...» (Гончар, 1982, с. 326); «Ходімте й ми...» (Гончар, 1982, с. 326); «Повернувся Заболотний» (Гончар, 1982, с. 334); «...Підвівся Дударевич» (Гончар, 1982, с. 336); «І якщо ти впав – я через тебе переступлю» (Гончар, 1982, с. 337); «Пригальмуй!» (Гончар, 1982, с. 356); «Вона (Тамара – *Л. С., В. С.*) аж скинулась...»

(Гончар, 1982, с. 357); «...Ми рушили» (Гончар, 1982, с. 370); «Пливе й пливе хмара летючих створінь» (Гончар, 1982, с. 194).

4. Дієслова із значенням «перетворення», «переходу», «виникнення нової ознаки», «посилення ознаки чи якості» (*біліти, багатішати, дурнішати, іржавіти, сивіти, дужчати, гіркнути, рідшати, темніти, твердішати, товщати, тоншати, сиротіти, спокійнішати, утихомирюватися, дірявіти, дрібніти, ледащіти, в'янути, здоровшати, дерев'яніти, грубіти, зголодніти, збезволіти, жовкнути, зжовкнути, добріти, звужуватися, побіліти, зблідніти, жовтішати, дужчати, дичавіти, печалитися, байдужіти, кам'яніти, порозумніти, ширшати, дешевшати, буряковіти, буріти, буйнішати, буйніти, сильнішати, посвіжіти, більшати, почервоніти, скоцюрблюватися, посвітлішати, порудіти, дебелішати, дебеліти, шершавіти, черствіти* і т.ін.), наприклад: «Шаленіють зенітки...» (Гончар, 1989, с. 17); «...Острови зеленіють...» (Гончар, 1989, с. 83); «...Хто встиг змізеритись...» (Гончар, 1989, с. 103); «...Все погоріло...» (Гончар, 1989, с. 152); «Спохмурнів Махно...» (Гончар, 1989, с. 178); «Що душа висихатиме...» (Гончар, 1989, с. 192); «Час ущільнюватиметься, віки старітимуть, а мистецтво молодітиме вічно!» (Гончар, 1989, с. 192); «...Характер псується» (Гончар, 1989, с. 200); «Зістарілась (жінка – *Л. С., В. С.*), відцвіло життя...» (Гончар, 1989, с. 215); «...Молочай рудіє...» (Гончар, 1989, с. 224); «...Душа відтає» (Гончар, 1989, с. 229); «...Небо ж не линяє!» (Гончар, 1982, с. 236); «...Посуворів Художник» (Гончар, 1982, с. 243); «...Очі (прихильників Крішни – *Л. С., В. С.*) поввалювались, і обличчя при лампах денного освітлення біліють місячно, мов стеаринові...» (Гончар, 1982, с. 251); «...Пожвавішав Мина» (Гончар, 1982, с. 262); «...Заболотні змінились, обличчя в нього і в неї враз проясніли...» (Гончар, 1982, с. 286).

5. Дієслова звучання (*кричати, сюрчати, гагакати, гарчати, гигикати, гудіти, гупотіти, гухкати, деркотати, дзвеніти, дзвякати, бубоніти, дзижчати, пищати, дзеленькотіти, дзеленчати, дзюрчати, дзюркотати, посвистувати, скавчати, шипіти, скиглити, шелестіти, бухикати, гримати, вибухати, бахкати, бабахкати, гудіти, густи, лунати, стогнати, хлюпати, скрипіти, ляскати* і т.ін.), як-от: «...Моторчики джмелять, люди перегукуються...» (Гончар, 1989, с. 46); «...Брезент лопотів...» (Гончар, 1989, с. 36); «...Тільки шини шелестять» (Гончар, 1989, с.54); «...Ніщо не шешерхне...» (Гончар, 1989, с. 89); «...Гомонить дядько Ягор» (Гончар, 1989, с. 50); «...Протяги так і свистять...» (Гончар, 1989, с. 151); «Дзвони козаччини йому (Лободі Ізоту – *Л. С., В. С.*) гудуть. Дуби революції шумлять» (Гончар, 1989, с. 216); «Траса хлюпоче, сичить, стугонить» (Гончар, 1982, с. 254); «Бджолята гудуть, гудуть...» (Гончар, 1982, с. 267); «...Вітри зашумлять...» (Гончар, 1982, с. 267); «Траса шумить» (Гончар, 1982, с. 306).

6. Дієслова із значенням «мати місце», «бути» (про явища природи) (*наступати, починатися, припинятися, переставати, западати, лити, йти, стояти, вдарити, скоїтися, існувати, спуститися, падати, надходити, минути* і т.ін.), наприклад: «...Небо южить...» (Гончар, 1989, с. 23); «...Став накрапати дощ» (Гончар, 1989, с. 35); «...Вітер розгулявся...» (Гончар, 1989, с. 35); «...Вітер улігся...» (Гончар, 1989, с. 36); «...Дніпро збурунився...» (Гончар, 1989, с. 92); «Що скоїлось, Косте?» (Гончар, 1989, с. 94); «...Мерехтить, попеліє далеч...» (Гончар, 1989, с.133); «Спливають роки...» (Гончар, 1989, с. 153); «А ніч пливе, небо багряниться» (Гончар, 1989, с. 168); «Схід розжеврівся...» (Гончар, 1989, с. 170); «Небо горіло...» (Гончар, 1989, с. 173); «...Гроза насувається» (Гончар, 1989, с. 182); «А літа летять» (Гончар, 1989, с. 210); «...Іде дощ...» (Гончар, 1989, с. 212); «...Луна покотилася берегами, і плавні занишкли, і ніч заслухалась» (Гончар, 1989, с. 236); «Палає захід. Сонце сідає у винно-червоні моря

імли...» (Гончар, 1982, с. 298); «...Сталось нещастя...» (Гончар, 1982, с. 328); «Дійство відбувається...» (Гончар, 1982, с. 347); «Темрява не відгукнулась...» (Гончар, 1982, с. 11); «Однак життя повертається» (Гончар, 1982, с. 55); «...Таки дніє...» (Гончар, 1982, с. 57); «...Сонце не рухається...» (Гончар, 1982, с. 62); «Струмує повітря, тиша мліє...» (Гончар, 1982, с. 64); «Красуються жита...» (Гончар, 1982, с. 65).

Розгляд семантичних типів дієслів, які компонують непоширені речення дієслівної будови в художній комунікації Олеся Гончара, засвідчив, що письменник надає перевагу дієсловам переміщення, руху й особливо – дієсловам, які виражають психофізіологічний стан. Найрідше Олесь Гончар послуговується дієсловами, що виражають дію як заняття, уміння, обов'язок. Дієслова звучання представлені незначною кількістю, хоча й ширше, ніж попередня група. Часто трапляються дієслова зі значенням «мати місце», «бути», що репрезентують явища природи. Проміжну позицію займають дієслова зі значенням «перетворення», «переходу», «виникнення нової ознаки», «посилення ознаки чи якості».

У сучасному мовознавстві досить поширені дослідження, в яких враховуються співвідношення граматичної і семантичної структур речення, роль формальної організації речення у витворенні його семантичної своєрідності. Типові риси цього напрямку відбито ще в працях Н. Ю. Шведової. Н. Ю. Шведова розмежовує речення різних семантичних структур, спираючись на їх граматичні характеристики (Див.: Шведова, 1973, с. 458–483). У її описах семантичні структури, виділювані в межах окремих структурних (формальних) схем речення, розрізняються за комплексом і власне-граматичних, і лексичних ознак.

Отож у моделюванні речень дієслівного типу без обов'язкових приприсудкових компонентів (підмет + присудок) беруть участь дієслова абсолютивної семантики. Відсутність поширювачів як первинних компонентів передбачає синтаксичну одноманітність, проте не збіднює значеннєве багатство, оскільки головні компоненти моделі володіють великими можливостями їх лексичного наповнення.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз непоширених речень дієслівного типу без обов'язкових приприсудкових компонентів у художній комунікації Олеся Гончара засвідчив, що їхня семантика являє собою комплекс різних за своєю природою семантичних складників. У семантико-синтаксичному аспекті розглядані одиниці мають певні диференційні ознаки, що спричинюються насамперед особливостями абсолютивних дієслів-присудків, яким притаманне самодостатнє семантичне наповнення.

Запропонована розвідка, без сумніву, не претендує на вичерпне розв'язання актуалізованої проблеми, всебічне вивчення якої можливе в наукових працях вищого рівня і більших за обсягом, де будуть досліджуватися не лише семантико-синтаксична природа художньої комунікації митця, але й формально-синтаксична структура мовомислення Олеся Гончара.

Бібліографічний список

Бажан, М., 1985. *Твори в 4-х т.* Київ : Наукова думка, Т. 4.

Вихованець, І. Р., 1992. *Нариси з функціонального синтаксису української мови*. Київ : Наукова думка.

Вихованець, І. Р., 1993. *Граматика української мови. Синтаксис*. Київ : Либідь.

Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г. та Русанівський, В. М., 1983. *Семантико-синтаксична структура речення.* Київ : Наукова думка.

Гончар, О., 1982. *Твоя зоря.* Київ : Дніпро.

Гончар, О., 1989. *Собор*. Київ : Дніпро.

Дудик, П. С., 1999. *Із синтаксису простого речення.* Вінниця : Видавництво ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

Лаврінець, О. Я., 2020. Типи складених головних предикативних членів у синтаксичних конструкціях сучасного адміністративно-канцелярського підстилю. *Українська мова*, 1, с. 65–79. DOI: doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.065

Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., Зяблюк, М. П. та ін., ред. 2000. *Українська мова : Енциклопедія*. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана.

Шведова, Н. Ю., 1973. О соотношении грамматической и семантической структуры предложения. В : С. Б. Бернштейн, ред. *Славянское языкознание. VII Международный съезд славистов.* Варшава, август 1973 г. Москва : Наука, 1973, с. 458–483.

References

Bazhan, M., 1985. *Tvory 4-kh t.* [*Works : in 4 vol.*]. Kyiv : Naukova dumka, Vol. 4. (in Ukrainian).

Dudyk, P. S., 1999. *Iz syntaksysu prostoho rechennia* [*From the syntax of a simple sentence*]. Vinnytsia : Vydavnytstvo VDPU im. M. Kotsiubynskoho. (in Ukrainian).

Honchar, O., 1982. *Tvoia zoria* [Your dawn]. Kyiv : Dnipro. (in Ukrainian).

Honchar, O., 1989. *Sobor* [Cathedral]. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian).

Lavrinets, O., 2020. Typy skladenykh holovnykh predykatyvnykh chleniv u syntaksychnykh konstruktsiiakh suchasnoho administratyvno-kantseliarskoho pidstyliu [Types of compound main predicative parts in syntax constructions of modern formal language]. *Ukrainian language*, 1, pp. 65–79. (in Ukrainian). DOI : doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.065

Rusanivskyi, V. M., Taranenko, O. O., Ziabliuk, M. P. etc., red., 2000. *Ukrainska mova : Entsyklopediia* [*Ukrainian language: Encyclopedia*]. Kyiv : Vydavnytstvo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana. (in Ukrainian).

Shvedova, N. Yu., 1973. O sootnoshenii grammaticheskoy i semanticheskoy struktury predlozheniya [On the relationship between the grammatical and semantic structure of a sentence]. In : S. B. Bernshteyn, ed. *Slavic linguistics. VII International Congress of Slavists*. Warsaw, August 1973. Moskva : Nauka, 1973, pp. 458–483. (in Russian).

Vykhovanets, I. R., 1992. *Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrainskoi movy* [*Essays on the functional syntax of the Ukrainian language*]. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukrainian).

Vykhovanets, I. R., 1993. *Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys* [*Grammar of the Ukrainian language. Syntax*]. Kyiv : Lybid. (in Ukrainian).

Vykhovanets, I. R., Horodenska, K. H. and Rusanivskyi, V. M., 1983. *Semantyko-syntaksychna struktura rechennia* [*Semantic and syntactic structure of the sentence*]. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 21.07.2021.

L. Suprun
V. Suprun

SEMANTIC AND SYNTAX STRUCTURE OF UNEXTENDED SENTENCES OF VERBAL TYPE IN THE BELLES LETTRES COMMUNICATION OF OLES GONCHAR

The article is devoted to the study of the structure of the Ukrainian sentence. At the centre of the authors' scientific interests are unextended sentences of verbal type.

The investigation was carried out with the presupposition of the opinion of leading modern syntacticians on the division of simple sentences or parts of complex sentences into extended and unextended ones and the recognition of the minimal structural elements by syntactic units, self-sufficient for forming and expressing predicative basis.

The object of the study was unextended verb-type sentences without obligatory predicate components. The analysis includes not only sentences consisting of a subject and a predicate (two-member sentence) or a main clause (one-member sentence sentence), expressed by an absolute verb, but also those that can be distributed by optional components, as well as sentences of complex structure.

The material for scientific research was a discourse of high functional-stylistic and individual-speech quality, accumulated in Oles Honchar's novels «Cathedral» and «Your Star». Among the verbs of the modern Ukrainian language, which model unextended sentences of verbal type, the following semantic groups are distinguished: verbs that express action as a lesson, skill, duty; verbs representing the psychophysiological state; verbs of movement, motion; verbs with the meaning of «transformation», «transition», «emergence of a new feature», «strengthening of a feature or quality»; verbs denoting sounds; verbs with the meaning «to take place», «to be» (about the natural phenomena).

The main attention in the article is focused on the semantic and syntactic organization of unextended sentences. For this purpose, semantic types of verbs of the modern Ukrainian language are singled out and illustrated with extensive examples, which compose unextended sentences of verbal type in Oles Honchar's belles-lettres communication. Their analysis showed that the writer prefers the verbs of movement, motion and especially those verbs that express the psychophysiological state. Oles Honchar rarely uses verbs that express action as a lesson, skill, duty. The verbs denoting sounds represent a small group either. Verbs with the meaning «to take place», «to be», reproducing the natural phenomena are more frequent. The verbs denoting «transformation», «transition», «emergence of a new feature», «strengthening of a feature or quality» took a borderline position in terms of usage frequency.

Based on the analysis of uncommon verb-type sentences without obligatory predicate components in Oles Honchar's belles-lettres communication, a general conclusion is made that their meanings form a complex of heterogeneous semantic elements. Semantic-syntactic differential features of such sentences are due, among other things, to the self-sufficient semantic content of absolute verbs-predicates.

Key words: *belles-lettres communication, Oles Honchar, unextended sentence sentence, semantic-syntactic structure, verb.*